ISSN E: 2709-8273
ISSN P:2709-8265
JOURNAL OF APPLIED LINGUISTICS AND TESOL
JALT

د پروفېسرمحمد نواز طائر د هائیکو فولکلوري مطالعه

FOLKLORE STUDY OF MUHAMMAD NAWAZ TAIR'S HAIKU

Dr. Farkhanda
Pashto Lecturer, Department of Pakistani Languages, NUML, Islamabad.
Email: farkhanda@numal.edu.pk
Mr. Rizwanullah Khan
Pashto Lecturer, Department of Pakistani Languages, NUML, Islamabad.
Email: rizwanullah.khan@numal.edu.pk

Abstract

This study explores the folklore elements in the Haiku poetry of Muhammad Nawaz Tair, a prominent Pashto poet. The research examines how Tair's Haiku reflects the cultural heritage, traditions, and values of the Pashtun community. Through a qualitative analysis of selected Haiku, this study identifies and interprets the folklore motifs, imagery, and themes that are embedded in his poetry. The findings suggest that Tair's Haiku serves as a repository of Pashto folklore, preserving the community's cultural identity and shared experiences. This study highlights the significance of Haiku as a medium for folkloric expression and its potential to promote cross-cultural understanding.

Key words: Pashto Haiku, Folklore, Muhammad Nawaz Tair, Cultural Identity, Pashtun Community

د هر یو ادب بنیادي او ابتدائي اصناف اولسي وي، خو د وخت د تېرېدو سره په کښې نوي نوي اصناف ځاے پېدا کوي او شهرت مومي ۔ هائیکو چې په روان وخت کښې د پښتو د منظوم ادب یو یاد او زړۀ پورې صنف دے په اصل کښې د جاپان د ادب نه راغلے دے ۔ خو د خپل خوږلت او انفرادیت له کبله ئې په پښتو ادب کښې شناخت حاصل کړے دے ۔ هائیکو په هیئتي توګه په درېو مصرعو مشتمل وي۔ د هائیکو لفظي معنیٰ ډاکټر اسماعیل ګوهر څۀ داسې کړې ده:

" هائیکو معنیٰ ده، " مختصر کلام"[1] ۔

د هر یو لفظ دوه معنې وي چې یو ته لفظي معنیٰ او بل ته اصطلاحي معنیٰ وئیلے شي۔ کله کله لفظونه په لغوي او اصطلاحي دواړو حوالو سره یو شان معنې او مفاهیم ورکوي خو کله کله په کښې اختلاف هم راځي ۔ په اصطلاحي توګه د هائیکو نه مراد هغۀ شعري صنف دے چې درې مصرعې لري او یوه موضوع په کښې بیانېږي ۔ په ابتداء کښې به د هائیکو د مصرعو څپې(۵،۷،۵) په حساب سره وۀ خو په روان وخت کښې په کښې شاعرانو نوې نوې تجربې هم کړې دي ۔ د هائیکو صنف په اړه د نېټ یوه پاڼه داسې معلومات راکوي چې:

> "A haiku is a specific type of Japanese poem, which has 17 syllables divided into three lines of 5,7 and 5 syllables - Haikus or haiku are typically written on the subject of nature - The word haiku (pronounced hahy-koo) is derived from Japanese word hokku meaning "starting verse"[2]

ترجمه: هائیکو د جاپان د نظم مخصوص قسم دے،چې د وولسو(۱۷) څپو وي او په درېو درېو مصرعو کښې تقسیم وي۔ د ۵ ۔ ۷ ۔ ۵څپې وي ۔دا عموماً د فطرت دپاره

ISSN E: 2709-8273
ISSN P:2709-8265
JOURNAL OF APPLIED LINGUISTICS AND TESOL
JALT

لیکلے کیږي۔ لفظ هائیکو تلفظ "هائي کوو" دے۔ دا د جاپانۍ ژبې د لفظ هوکو نه ماخوذ او معنيٰ یې شروعاتي بند دے۔

د هائیکو صنف په جاپان کښې هم درې مصرې لري او دغه شان په اردو او پښتو ژبه کښې ئې هم دغه صورتحال دے۔ البته په هیئتي توګه په دغه درې واړو ادبیاتو کښې هائیکو مختلف ډولونه لري۔

د نورو اصنافو نه علاوه پروفېسر محمد نواز طائر د هائیکو هم ښۀ شاعر وۀ۔ په ملاکنډ ضلع کښې د هائیکو وړومبے کتاب هم د دوي چاپ شوے دے چې نوم ئې"خوبونه په خپل کلي کښې" دے۔ دغه کتاب ټولې هائیکو لري او په کال ۲۰۰۱ء کښې چاپ شوے دے۔ سریزه پرې ډاکټر راج ولي شاه خټک لیکلې ده۔ د دې نه علاوه د دوي په ځینو نورو کتابونو کښې هم خورې ورې هائیکو شتون لري۔

د هائیکو صنف کمال دا دے چې دا په دریو جملو کښې پوره مضمون او بیان راټولوي، هر قسم موضوع په کښې بیانېدے شي البته په پښتو ادب کښې د هائیکو تر ټولو لویه موضوع طنز ومزاح ده۔ خو د دې نه علاوه په کښې شاعرانو نور موضوعات بیان کړي دي۔ د پروفېسر محمد نواز طائر د هائیکو سره د مینې تړون هم په دې وجه پاتې شوے دے چې په دې صنف کښې په اسانه توګه د شاعر خبره راټوله کړے شي۔ لکه چې په خپله ئې اقرار کوي:

"څۀ عجیبه شان د اظهار ذریعه ده
بس د مطلب لنډه خبره کوي
په دې مې خوښې جاپانۍ سندرې"[3]

د نواز طائر د هائیکو ژبه روانه، اسانه او ډېره عامیانه ده۔ د دې نه علاوه دوي په خپلو هائیکو کښې د ژوند هر ډول موضوعات بیان کړي دي، لکه مذهبي مباحث، روماني افکار، طنز ومزاح وغېره۔ خو د دې نه علاوه په کښې د فولکلور په اړه هم ډېر څۀ موجود دي۔

د دوي په هائیکو کښې د مادي تقریباً درې واړه قسمونه موجود دي، او ډېر په ښکلي توګه ئې بیان کړي دي۔ خو د نورو قسمونو په نسبت ئې په هائیکو کښې د مادي فولکلور برخه لږه زیاته ده۔

لباس د مادي فولکلور یو ښکاره اړخ دے چې وړاندې پرې هم بحث شوے دے او د دوي په نورو اصنافو کښې ئې هم تذکره زمونږ په وړاندې ده۔ په خپلو هائیکو کښې ئې هم د لباس یادګنه مخې ته راوړې ده۔ لکه د مثال په توګه دا هائیکو چې د لوپټې ذکر په کښې شوے دے:

خور شوے زړۀ چې پرې راټول چې زما
جانه په ما دومره احسان خو اوکه
دا لوپټه خپله په ما خوره که[4]

یو بل ځای وائي:

"نور ته په ما باور کوي او کنه
ستا لوپټه مې دې کفن شي ګلې
که په بل چا به مې خور زړۀ ټولېږي"[5]

دا هائیکو ئې هم د لوپټې ذکر لري چې:

که ستا د ښار نه بلها لرې لاړم
وګرځېدمه په ناشنا ملکونو
هر ځای زما ستا لوپټه یادېدۀ"[6]

د سالو ذکر ئې هم کړے دے چې:

هغه د سور سالو سرداره جینۍ
چې به ئې ماته اشارې کولې
هغه به خدای خبر چې چا کره وي"[7]

لوپټه د زنانۀ د لباس اهم توکے دے. په پښتنه ټولنه کښې خو لوپټه ډېر اهمیت لري. پښتانۀ چونکې په زیاتو روایاتو او رسمونو رواجونو کښې د اسلام پلویان دي او په اسلام کښې په حیاء او پرده ډېر زور ورکړے شوے دے. لوپټه د زنانۀ د عزت او عصمت ذریعه ده. خصوصاً په پښتنه ټولنه کښې هره یوه پېغله او مشرانې زنانه لوپټې په سروي.

زمونږه په ژوند کښې مختلف قسم مادي څیزونه دي چې په خپل ځای خپل ارزښت او ضرورت لري. د کور د استعمال لوښي هم د مادي فولکلور حصه ده. د پروفېسر محمد نواز طائر دا لاندې هائیکو چې د منګي ذکر په کښې شوے دے:

د کلي پېغلو به منګي ترې وړلے
وائي د ډنډ اوبۀ خوږې به وي خو
کیږه میراته که په دې کښې نۀ وے"[8]

زنانه سینګار کوي او سینګار خوښوي، دوي د وخت مطابق د سینګار دپاره مختلف قسمه هڅې کوي، که یو طرف ته په لباس کښې د شوخو رنګونو انتخاب کول د دوي مزاج دے نو ورسره د کالو پټرو اچول هم دوي خپل زېب او زینت ګڼي. د کالو پټرو استعمال دوي د پخوا نه کوي او د دغه کالو پټرو په مرسته دوي ځان ښکلے کوي. په روان وخت کښې چې کوم کالي پټري جینکۍ استعمالوي نو دا د ابتداء په نسبت ډېر بدل شوي دي. ځینې روایتي کالي پټري خو داسې هم دي

ISSN E: 2709-8273
ISSN P:2709-8265
JOURNAL OF APPLIED LINGUISTICS AND TESOL
JALT

چې په روان وخت کښې ورسره جینکۍ هیڅ اشنائي نۀ لري. کالي پټري هم د مادي فولکلور اهمه حصه ده. او د ټولنې د یو ضرورت هم دے.

پښتنو جونو چې د کوم کالو استعمال کړے دے په دغو کښې "پېکړې" هم شامل دي. پېکړې د جینکو د پښو کالے دے چې په خاصو موقعو ئې د شنها د اواز دپاره اچوي. د پېکړو ذکر په پښتو ټپه کښې څۀ داسې شوے دے:

"پاس په ګودر د جونو جنګ دے
د ملک لور په پېکړو یشتل کوینه"[9]

نواز طائر په خپله یوه هائیکو کښې د پېکړو ذکر کړے دے، چې څۀ داسې ده:

"پـــــــرون دلـــــــــې د پېکـــــــــړو شـــــــنها وه
ســـــبا بـــــــه بیـــــا پـــــــه دغـــــــه لاره راځـــــــي
ځکـــــــه مـــــــې دا ځـــــــاے کښـــــــې ســـــنګر نیـــــولے"[10]

د جینکو په کالو کښې بنګړي هم راځي، بنګړي د جینکو د مړوند کالے وي. د بنګړو دستور د پخوا نه راروان دے. بنګړي د مختلفو قسمونو وي لکه د شیشې بنګړي، د وسپنې بنګړي وغیره. کوم خلق چې معاشي طور سره ښۀ وي نو هغوي د زرو بنګړي هم په لاسوي. نواز طائر په خپلو دې هائیکو کښې په مختلفو مناسبتونو سره د بنګړو ذکر کړے دے چې:

"ماتـــــــه ئـــــــې وئیـــــــل صـــــــنف نـــــــازک یمـــــــه زۀ
زمـــــــا مړونـــــــد د بنګـــــــړو بـــــــوج نـــــــۀ زغمـــــــي
ځکـــــــه خـــــــو هـــــــر وختـــــــې بنګـــــــړې مـــــــاتووم"[11]

"پـــــــرون بـــــــه دې د لاس بنګـــــــړي مـــــــاتول
نـــــــن چـــــــې رالویـــــــه شـــــــوه زړګـــــــي مـــــــاتوي
ســـــــبا بـــــــه خـــــــداے خبـــــــر چـــــــې څـــــــۀ مـــــــاتوي"[12]

فولکلور د ژوند د هر یو اړخ څۀ نۀ څۀ برخه لري او په زرګونو کاله وروستو د یو قوم د تاریخ، کلتور او روایاتو نه پرده پورته کوي. د یو قوم په شناخت کښې مرسته کوي او د یو قوم د تاریخ او ارتقاء ادراک ترې کېږي. پښتنې خاورې وخت په وخت ځینې روماني کردارونه هم زېږولي دي چې په خپل ځاے د اهمیت وړ دي. دغه روماني کردارونه زمونږه د کلتور او ثقافت اهمه برخه ده. نواز طائر په خپله هائیکو کښې دې لور ته هم پام ګرځولے دے. لکه چې د ادم خان او درخانۍ ذکر کوي:

ISSN E: 2709-8273
ISSN P:2709-8265
JOURNAL OF APPLIED LINGUISTICS AND TESOL
JALT

باازدرې هغهٔ دي هم رود هغه دے
نهٔ ادم خان نهٔ درخانۍ ليدے شي
ځکه نغمې د رباب ژوند نهٔ لري"[13]

دا هائيکو ئې هم د دې تسلسل کړۍ ده چې:
"د ادم خان د درخانۍ مينه کښې
د زيروبم خومره نغمې پرتې دي
دا د سپېځلي موسيقار قيصه ده"[14]

"رباب له تنګ ورکه د ژوند په مضراب
چې شي سرتوره درخانۍ په ګډا
ادمه ستا د زلميتوب ورځې دي"[15]

"بهر چې زهٔ د شپې خملم کله
ماشي رباب راته په غوږ کښې وهي
وېمه حجرې ته ادم خان راغلے"[16]

د ادم خان او درخانۍ نه علاوه دوي د ځينو نورو روماني کردارونو ذکر کړے دے چې د يادؤنې سره ئې د بنده په ذهن د هغو پوره روماني داستان راتازه کېږي. په دغو روماني کردارونو کښې د يوسف خان او شېربانو نومونه هم د دوي د هائيکو حصه ده. د دوي د مينې داستان په پښتنو کښې ډېر زيات شهرت لري. علي حېدر جوشي د يوسف خان پېژندګلو په خپله ليکلې مثنوي کښې داسې کړې ده:

"قيصه واؤره عيجبه د ګل په رنګ
چې دې لرې کړم د خوږ زړګي نه زنګ
د اکبر په زمانه کښې زما لاله
يو عاشق وهٔ خبرووم دې له احواله
کورئې وهٔ د ترلاندۍ کلي نه بره
اوس چې ښکاري دغه ځوان د غرهٔ د سره
درته وايم چې يکا يوسف ئې نوم دے
د پلار نوم ئې شاد محمد راته معلوم دے "[17]

ISSN E: 2709-8273
ISSN P:2709-8265
JOURNAL OF APPLIED LINGUISTICS AND TESOL
JALT

نواز طائر د یوسف خان او شېربانو ذکر په دې هائیکو کښې راوړے دے چې:

"د مرګ په خله کښې یوسف خانه
د شېربانو بې بې د زړۀ دپاره
د نمر د څرېکې انتظار به کوې"[18]

په مشهورو روماني کردارونو کښې د فتح خان او رابیا کردار هم ډېر ښکاره دے، دغه روماني کردارونو په ذریعه یو بل یاد روماني داستان زمونږ په وړاندې دے. د فتح خان او رابیا ذکرئې د دې هائیکو نه په ډاګه دے چې:

"برېښې تول دې شمس الدین وژلې
د فتح خان ګرنګه ځه ورځه پرې
ده رابیاګۍ د بام په سر ولاړه"[19]

د ګودر په حقله په دې باب کښې وړاندې بحث شوے دے د پښتني کلتور یاد قدر پاتې شوے دے. ګودر د پښتنو د ژوند سره د پخوا نه تړلے راروان دے. نواز طائر ئې په دې هائیکو کښې څۀ په ښکلي انداز سره ذکر کړے دے چې:

"نۀ سور سالو نۀ شین خالۍ لیدے شي
زما په برخه دے عبث انتظار
په ګودر ناست یمه ټیکري شمارمه"[20]

نورو هائیکو کښې وائي:

"دا چې ده ناسته د ګودر په غاړه
په سرو منګلو چې منګي ډکوي
د ګودر غاړه پرې ښائسته لیدے شي"[21]

"وئیل ئې وخت خو د ډوډۍ نزدې دے
ولې ګودر کښې ده کشتۍ تیاره
خوښه دې خپله ایسارېږې که ځې"[22]

د پښتني ژوند ا ابتدائي شکل د مطالعې دپاره د فولکلوري ادب کتنه ډېره ښۀ لاره ده، ځکه چې فولکلوري ادب په دې حواله ډېر غني دے. د پښتنو د ټولنيز ژوند د هر رقم رسمونو او رواجونو تذکره په کښې شوې ده. که د پښتنو د دود دستور په لور ځېر شو نو حجره هم د دوي د ژوند سره لازم ملزوم ده. پښتانۀ چونکې مېلمه پالونکي خلق دي ، په دې وجه دوي په خپلو کورونو کښې د مېلمه دپاره يو حصه خامخا خاص کوي چې د حجرې په نوم يادېږي. دغه د حجرې روايت ډېر زوړ دے، حجره مشترکه هم کېدے شي او جدا هم. دغه حجره د پښتنو د مسئلو کشالو د حل کولو، د يو بل سره د بحث مباحثې کولو او صلاح مشورې دپاره استعمالېږي. په حجره کښې نارينه ناسته کوي. د شپې ناوخته اکثر په دغه حجرو کښې د رباب او منګي موسيقي هم وي. په روان وخت کښې په دې دستور کښې لږ توپير راغلے دے او د حجرې هغه زوړ دستور پاتې نۀ دے، ولې بيا هم په پښتون ژوند کښې ځانګړے مقام لري. نواز طائر په خپله يوه هائيکو کښې د حجرې ذکر څۀ داسې کړے دے چې:

چې به په کښې د ورځې لوبې کېدې
د شپې به درز وۀ د منګي د رباب
هغۀ حجرې هغۀ دېرې چرته دي"[23]

د پورته هائيکو نه هم دا خبره واضحه ده چې پخوا به په دغه حجرو کښې د د رباب او منګي په مدد د موسيقۍ نشستونه کېدل چې د نوي دور تقاضو دغه سپېځلي روايات په خپلو ګردونو بدرنګه او پيکه کړل.

لکه چې وړاندې ووئيلے شو چې د پروفېسر محمد نواز طائر په هائيکو کښې فولکلور همه قسمونه موجود دي. دغه شان دوي د نورو اړخونو نه علاوه په خپلو هائيکو کښې ځاے په ځاے د توهماتو مباحث مخې ته راوړي چې د فولکلور اهم اړخ دے. د مثال دپاره ئې دغه لاندې هائيکو چې په کښې د پېريانو ذکر شوے دے، وائي:

"پاتې ژوندون به په بېديا تېرووم
بيا به د کلي په خوا نۀ ورځمه
زمونږ په کلي کښې پېريان دېره دي"[24]

که هر څو د دوي هائيکو د فولکلور د نورو قسمونو برخه لري خو د مادي فولکلور په حقله ئې هائيکو ډېره غني ده. په دې ضمن کښې ئې دا يو څو هائيکو د لوستو وړ دي چې:

د ګاونډي اوړه بيزو چټ کړي
خلۀ سپېرۀ کړې ئې د خوار ورغومي

ISSN E: 2709-8273
ISSN P:2709-8265
JOURNAL OF APPLIED LINGUISTICS AND TESOL
JALT

حلالوي ئې د قصاب په چاړه"[25]

"نن د چرسیانو په دېرۀ تېرېدم
دم ئې راښکو ښۀ په جار ئې وئیل
چاله ئې لور مونږ له تنور پخوي"[26]

" اے چې دا سر ئې په نغمو سندرو
د حجرې خلق ستا نه څۀ خبر دي
چې ستا په زړۀ باندې به څۀ تېرېږي"[27]

ګینګړے ټنګېږي چې غوائے تاوېږي
تیلي وئیل دے تېرباسل نۀ کوي
سوچه غوائے دے څۀ وکیل خو نۀ دے"[28]

متل د اولسي ادب یو ښۀ صنف دے، د دوي په هائیکو د متل اثرات هم شته، د پښتو ژبې یو متل دے چې "څۀ کرې هغۀ به رېبې" دغه متل دوي په خپله هائیکو کښې راوړے دے، وائي:

چې څۀ کوې څۀ نتیجه به مومې
خو چې څۀ نۀ کوې نو څۀ به مومې
ګټه بېلات خو په کولو کېږي"[29]

د مادي فولکلور په حقله ئې دا لاندې هائیکو هم د ذکر وړ دي چې:

"د بل په لاس کښې ئې مولۍ ولیدۀ
سترګې ئې برندې کړې دا ماله راکړه
ګنې نو سر دې په ټوپک خرمه"[30]

"تا وې دې بېره کښې به ټال اچوو
په کښې به زانګو دغه پاتې عمر
نن مې په تبر هغه بېره پرې کړه"[31]

"لنګه شلېدلې ده بازو مات شوے
د موزیګې شلېدلې کټ ته ګوره
دا سې نېستۍ کښې د مستۍ خبرې"[32]

ISSN E: 2709-8273
ISSN P:2709-8265
JOURNAL OF APPLIED LINGUISTICS AND TESOL
JALT

په مختلفو قامونو کښې مختلف قسم توهمات او خبرې اترې د پخوا نه رارواني وي، يوه خبره دا هم د پخوا نه کېږي چې د نورو بوټو نه علاوه په انځر کښې هم ګل وي. خو دغه ګل هر څوک نۀ شي ليدے او مخصوص خلق ئې وينې چې کوم د څۀ کرامت خاوند وي يا په مذهبي توګه د خدا ے پاک سره کلک ربط لري. په پښتنه ټولنه کښې چې څوک زر زر نۀ شي ليدے نو وئيلے شي چې سم د انځر ګل درنه جوړ شوے دے. نواز طائر په خپله يوه هائيکو کښې دې لور ته داسې اشاره کړې ده چې:

لېوالۀ زړۀ مې تلوسو نيولے
عمر په شا شو خو په لاس نۀ راځي
زۀ د اينځر د ګل په طمع يمه"[33]

د دوي په نورو هائيکو هم د متلونو اثرات موجود دي، لکه دا هائيکو چې ياد متل لري:

"که څۀ هم ګرانه کشاله وړاندې وي
تکل د هرې کشالې کنجي ده
څوک چې تکل نۀ کړي منزل نۀ مومي"[34]

د پښتو ژبې يو متل داسې هم دے چې "ګټه په ټنډه ده په منډه نۀ ده" هم دغه متل دوي څۀ داسې راوړے دے چې:

"پروا ئې نۀ وي که هر څۀ پېښېږي
د ارادې د خاوندانو نه ځار
ګټه په ټنډه وي په منډه نۀ وي"[35]

يو بل متل "ته کوز شۀ ټټو ماله راکړه" چې په خاص او عام کښې يو شان مشهور دے دوي په خپله يوه هائيکو کښې داسې راوړے دے چې:

"وائي چې ته کوز شۀ تټو ماله راکړه
که نۀ ئې نو اوس به دې سر لاندې پروت وي
زمونږ په کلي کښې دستور دغه دے"[36]

زيارتونو او باباګانو له تګ د پښتنو د ژوند يو دستور پاتې شوے دے، پښتانۀ به زيارتونو او باباګانو له په مختلفو وختونو سره تلل او په باباګانو او زيارتونو به ئې منښتې هم کولې. که وکتے شي نو د پښتنو د دې دستور اندازه د دې نه هم لګي چې تقريباً د دوي په هره يوه علاقه او

ISSN E: 2709-8273
ISSN P:2709-8265
JOURNAL OF APPLIED LINGUISTICS AND TESOL
JALT

سیمه کښې یو بابا او یا یو زیارت ارو مرو وي. دا هم د فولکلور حصه ده. پروفېسر محمد نواز طائر په خپلو هائیکو کښې دې لور ته هم اشارې کړې دي، لکه دا نمونې اوګورئ چې:

"خورې راځه زما سره لاړه شه
چې په زیارت باندې ئې شال اوغوړؤ
ما د دستې بابا منښته کړې"[37]

زما لندې لندې سوالونه په زړۀ
د الله در ته کزاري مې وکړي
په پیر بابا به ورغوربړمه زۀ"[38]

"د حضرت جي بابا زیارت دې یاد شي
چې به وو ناست د شنو ګټانو په سر
مونږ به چپو د اباسین ته کتل"[39]

پخوا به د فال کتلو دستور هم ډېر عام وۀ، د وخت سره ئې هغۀ خاص اهمیت اوس نۀ دے پاتې شوے. دا هم د پښتنو د کلتور او فولکلور بنیادي اړخ دے. نواز طائر ئې څۀ داسې ذکر کړے دے چې:

"ما به چې کله هم ستا لاس کتلو
د دې په کرښو کښې مې دا لټول
چې کومه کرښه زما زړۀ ته تلې"[40]

د پورته ټول بحث نه دا خبره واضحه شوه چې د نواز طائر په هائیکو کښې د فولکلور پوره برخه موجود ده. دوي چې څنګه په خپلو نورو منظومو اصنافو کښې د فولکلور مختلفو اړخونو په اړه بحث کړے دے هم دغه شان ئې په خپلو هائیکو کښې د فولکلور په اړه مختلف افکار مخې ته راوړې دي. د دوي په هائیکو کښې د فولکلور مادي، غېر مادي او نیم مادي درې واړه قسمونه موجود دي، چې پورته پرې بحث شوے دے.

حوالې

---

[1] اسماعیل ګوهر، ما هائیکو کښې شاعري کړې ده ، پښتو اکېډمي هزراه، اکتوبر ۲۰۱۹ء، مخ ۹
[2] ***https://litraryterms.net/haiku/ dated 23, March, 2020. 2:34 pm***
[3] طائر، محمد نواز ، پروفېسر ، خوبونه په خپل کلي کښې، پښتو اکېډیمي پېښور پوهنتون، ۲۰۰۱ء، مخ ۲۱
[4] هم دغه اثر، مخ ۲۱
[5] هم دغه اثر، مخ ۴۵

ISSN E: 2709-8273
ISSN P:2709-8265
JOURNAL OF APPLIED LINGUISTICS AND TESOL
JALT

[6]هم دغه اثر، مخ ۵۶
[7]هم دغه اثر، مخ ۴۷
[8]هم دغه اثر، مخ ۲۱
[9]سلمي شاهين، روهي سندرې (دوېم جلد)، پښتو اکېډيمي پېښور پوهنتون، ۱۹۹۴ء، مخ ۴۳۵
[10]طائر، محمد نواز ، پروفېسر ، خوبونه په خپل کلي کښې، پښتو اکېډيمي پېښور پوهنتون، ۲۰۰۱ء، مخ ۳۷
[11]هم دغه اثر، مخ ۴۸
[12]هم دغه اثر، مخ ۴۸
[13]هم دغه اثر، مخ ۲۳
[14]هم دغه اثر، مخ ۸۲
[15]هم دغه اثر، مخ ۸۲
[16]هم دغه اثر، مخ ۹۵
[17]جوشي، علي حېدر، قيصه د يوسف خان شېربانو ، ارټ پوائنټ پېښور، ۲۰۲۲ء،مخ ۸
[18]طائر، محمد نواز ، پروفېسر ، خوبونه په خپل کلي کښې، پښتو اکېډيمي پېښور پوهنتون، ۲۰۰۱ء، مخ ۹۰
[19]هم دغه اثر، مخ ۹۱
[20]هم دغه اثر، مخ ۲۶
[21]هم دغه اثر، مخ ۸۱
[22]هم دغه اثر، مخ ۸۴
[23]هم دغه اثر، مخ ۳۰
[24]هم دغه اثر، مخ ۳۳
[25]هم دغه اثر، مخ ۳۸
[26]هم دغه اثر، مخ ۴۱
[27]هم دغه اثر، مخ ۴۰
[28]هم دغه اثر، مخ ۴۲
[29]هم دغه اثر، مخ ۴۳
[30]هم دغه اثر، مخ ۴۳
[31]هم دغه اثر، مخ ۴۶
[32]هم دغه اثر، مخ ۸۳
[33]هم دغه اثر، مخ ۴۳
[34]هم دغه اثر، مخ ۴۴
[35]هم دغه اثر، مخ ۴۴
[36]هم دغه اثر، مخ ۵۱
[37]هم دغه اثر، مخ ۱۰۸
[38]هم دغه اثر، مخ ۴۶
[39]هم دغه اثر، مخ ۶۴
[40]هم دغه اثر، مخ ۶۶